

موسیقی شعر، با تمرکز بر کتاب‌های فارسی دوره متوسطه دوم

تالیف: آذر یزدانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موسیقی شعر، با تمرکز بر کتاب‌های

فارسی دوره متوسطه دوم

تالیف:

آذر یزدانی

انتشارات موجک (ناشر دانشگاهی)

سرشناسه: یزدانی، آذر، ۱۳۵۱-

عنوان و نام پدیدآور: موسیقی شعر، با تمرکز بر کتاب‌های فارسی دوره متوسطه دوم/ تالیف آذر یزدانی.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات موجک (ناشر دانشگاهی)، ۱۴۰۱.

مشخصات ظاهری: ۲۰۴ ص.: جدول، نمودار (رنگی).

شابک: ۴-۵۱۸-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸، ۱۶۲۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۰۱-۲۰۴.

موضوع: شعر فارسی -- تاریخ و نقد

Persian poetry -- History and criticism: موضوع

موضوع: فارسی -- کتاب‌های درسی -- تاریخ و نقد

Persian language -- Textbooks -- History and criticism: موضوع

موضوع: فارسی -- کتاب‌های درسی -- راهنمای آموزشی (متوسطه)

Persian language -- Textbooks -- Study and teaching (Secondary): موضوع

رده بندی کنگره: PIR۳۵۴۸

رده بندی دیویی: ۸ فا ۱/۰۰۹

شماره کتابشناسی ملی: ۸۹۱۷۶۵۸

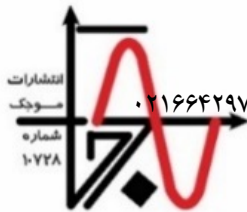
انتشارات موجک (ناشر دانشگاهی)

واتساپ: ۰۹۳۶۳۰۳۱۲۵۸ کانال: telegram.me/mojak1

تلفن مرکز پخش: ۰۲۶۳۲۷۰۵۳۱۸ - ۰۲۶۳۲۷۰۲۶۵۹ - ۰۲۱۶۶۱۲۷۵۹۳ - ۰۲۱۶۶۴۲۹۷۳۳

ایمیل: mojakpublication@yahoo.com

سایت: www.mojak.ir اینستاگرام: mojakpublication

عنوان: موسیقی شعر، با تمرکز بر کتاب‌های فارسی دوره متوسطه دوم

تالیف: آذر یزدانی

مشخصات ظاهری: ۲۰۴ صفحه، قطع وزیری

چاپ اول: تابستان ۱۴۰۱، تیراژ: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۱۶۲۰۰۰۰ ریال، شابک: ۴-۵۱۸-۹۹۴-۶۰۰-۹۷۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات موجک محفوظ است. هیچ شخص حقیقی و حقوقی حق

چاپ و تکثیر این اثر را به هر شکل و صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب و ... را ندارد. متخلفین به موجب

بند ۵ ماده قانون حمایت از ناشرین تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۹	پیش‌گفتار.....
۱۱	فصل اول: کلیات
۱۱	۱-۱ تشریح موضوع کتاب
۱۲	۲-۱ اهمیت موضوع
۱۵	فصل دوم: موسیقی شعر
۱۵	۱-۲ چستی موسیقی شعر
۱۷	۲-۲ موسیقی شعر
۱۸	۳-۲ تقسیم‌بندی موسیقی شعر
۱۹	۱-۳-۲ موسیقی بیرونی
۲۱	۲-۳-۲ موسیقی کناری
۲۳	۳-۳-۲ موسیقی درونی و موسیقی معنوی
۲۶	۴-۲ پیوند موسیقی شعر با دیگر عناصر
۲۶	۵-۲ پیوند موسیقی شعر با موضوع و مضمون
۲۸	۶-۲ پیوند موسیقی شعر با تخیل و اندیشه شاعرانه
۲۹	۷-۲ پیوند موسیقی شعر با احساس و عاطفه

فصل سوم: تحقیقات مربوط به موسیقی شعر ۳۳

فصل چهارم: کتاب فارسی (۱) پایه دهم ۴۳

۱-۴ مشخصات کتاب فارسی (۱) پایه دهم ۴۳

۲-۴ معرفی شاعران و اشعار کتاب فارسی پایه دهم ۴۴

۳-۴ عطار نیشابوری ۴۵

۴-۴ نیما یوشیج ۴۷

۵-۴ سید علی موسوی گرمارودی ۵۰

۶-۴ سیف فرغانی ۵۳

۷-۴ سید محمدحسین بهجت تبریزی (شهریار) ۵۵

۸-۴ حافظ ۵۸

۹-۴ سعدی ۶۰

۱۰-۴ سپیده کاشانی ۶۱

۱۱-۴ فردوسی ۶۳

۱۲-۴ فردوسی ۶۹

۱۳-۴ محمود شاهرخی (جذبه) ۷۵

۱۴-۴ مولوی ۷۷

۱۵-۴ نزار قبانی ۸۱

فصل پنجم: کتاب فارسی (۲) پایه یازدهم ۸۵

۱-۵ مشخصات کتاب فارسی (۲) پایه یازدهم ۸۵

۲-۵ معرفی شاعران و اشعار کتاب فارسی پایه یازدهم ۸۶

۳-۵ وحشی بافقی ۸۷

۴-۵ سعدی ۸۹

۵-۵ جامی ۹۲

- ۶-۵ مهدی حمیدی شیرازی ۹۴
- ۷-۵ نظامی گنجه‌ای ۹۸
- ۸-۵ مولوی ۱۰۲
- ۹-۵ حمید سبزواری ۱۰۴
- ۱۰-۵ سید حسن حسینی ۱۰۷
- ۱۱-۵ قیصر امین پور ۱۰۹
- ۱۲-۵ فردوسی ۱۱۱
- ۱۳-۵ باذل مشهدی ۱۱۶
- ۱۴-۵ نظام وفا ۱۲۱
- ۱۵-۵ رایبندرانات تاگور ۱۲۲
- ۱۶-۵ یوهان ولفگانگ گوته ۱۲۴
- ۱۷-۵ ملامحسن فیض کاشانی ۱۲۶

فصل ششم: کتاب فارسی (۳) پایه دوازدهم ۱۲۹

- ۱-۶ مشخصات کتاب فارسی (۳) پایه دوازدهم ۱۲۹
- ۲-۶ معرفی شاعران و اشعار کتاب فارسی پایه دوازدهم: ۱۳۰
- ۳-۶ سنایی غزنوی ۱۳۱
- ۴-۶ پروین اعتصامی ۱۳۳
- ۵-۶ حافظ ۱۳۵
- ۶-۶ ابوالقاسم عارف قزوینی ۱۳۷
- ۷-۶ فرخی یزدی ۱۳۸
- ۸-۶ محمدتقی بهار ۱۴۰
- ۹-۶ مولوی ۱۴۴
- ۱۰-۶ محمدرضا شفیعی کدکنی ۱۴۷
- ۱۱-۶ سلمان هراتی ۱۴۹

- ۱۲-۶ مرتضی امیری اسفندقه ۱۵۱
- ۱۳-۶ فردوسی ۱۵۳
- ۱۵-۶ اخوان ثالث ۱۶۰
- ۱۶-۶ ابوالقاسم لاهوتی ۱۶۶
- ۱۷-۶ عطار نیشابوری ۱۶۸
- ۱۸-۶ پابلو نرودا ۱۷۲
- ۱۹-۶ وحشی بافقی ۱۷۴

فصل هفتم: جمع بندی ۱۷۷

- ۱-۷ جایگاه شعر در کتاب‌های فارسی دوره دوم متوسطه ۱۷۷
- ۲-۷ فراوانی تاریخی اشعار ۱۷۸
- ۳-۷ فراوانی اشعار در انواع ادبی ۱۷۸
- ۴-۷ فراوانی اشعار در سبک‌های شعر فارسی ۱۸۱
- ۵-۷ فراوانی اشعار در قالب‌های شعری ۱۸۲
- ۶-۷ فراوانی اشعار در بحرهای عروضی ۱۸۳
- ۷-۷ شاعران و شعرهای منتخب ۱۸۵
- ۸-۷ قابلیت‌های لغوی، زبانی و ادبی اشعار ۱۸۶
- ۹-۷ بالاترین تجلی موسیقایی به لحاظ موسیقی کناری به تفکیک در کتاب‌های فارسی ۱۸۸
- ۱۰-۷ جمع‌بندی اطلاعات ۱۹۹

منابع ۲۰۱

پیش‌گفتار

موسیقی شعر، از ارکان مهم شعر محسوب می‌شود و مهم‌ترین نقش را در زیباسازی شعر ایفا می‌کند. موسیقی شعر مجموعه عواملی است که در کلام رخ می‌دهد تا در آن، آهنگ و توازن ایجاد شود. همین توازن و هماهنگی، در زیبایی سخن، انتقال پیام و نشان دادن احساسات و عواطف شاعر، نقشی اساسی بر عهده دارد. به عبارت دیگر موسیقی شعر به شاعر کمک می‌کند تا درونیات خود را به بهترین و شیواترین صورت به ظهور برساند.

کتاب حاضر بر آن است که به روش کتابخانه‌ای و با تحلیل محتوا به توصیف اشعار کتاب‌های فارسی و بررسی آنها از منظر موسیقی شعر پردازد و اشعار مندرج در این کتاب‌ها را به لحاظ سبک شعر، قالب شعری، بحر و وزن کلام موزون و آهنگین، نقش قافیه و مبانی موسیقایی صنایع بدیعی و دلالت موسیقایی کلمات، مورد بررسی و واکاوی قرار دهد. چرا که این عناصر و جایگاه آنها، مبین احساسات و عواطف بشری و نشانگر پیوند دیرینه شعر با موسیقی است.

آنچه شعر را از زبان روزمره و متداول متمایز می‌سازد، توازن و آهنگ است که از آن با نام موسیقی شعر یاد می‌شود و موجب تشخیص واژه‌ها در نظام زبان می‌گردد. عوامل متعددی که موجب تمایز و تشخیص واژه‌ها در شعر می‌شوند از جهات مختلف قابل بررسی هستند؛ گاهی طرز قرار گرفتن واژگان، صامت‌ها و مصوت‌ها در شعر، آهنگی را به وجود می‌آورد که به آن وزن یا موسیقی بیرونی می‌گوییم. اهمیت موزون بودن کلام در این است که خواننده را در فضای عاطفی قرار می‌دهد و تأثیر شگرفی بر مخاطب می‌گذارد. هدف از تالیف کتاب حاضر، تدوین مرجعی پژوهشی است که به بررسی موردی اشعار منتشر شده در کتاب‌های فارسی متوسطه دوم می‌پردازد و انواع موسیقی شعری و کاربردهای آن را به دبیران و دانش‌آموزان معرفی می‌کند. تشریح هدف مذکور، مشخص ساخت که موسیقی شعر در کنار انواع تقسیمات ادیبان فارسی‌زبان، به چهار دسته موسیقی بیرونی (جنبه عروضی شعر)، موسیقی کناری (آهنگ خاص همخوانی میان کلمات پایانی مصرع‌ها «ردیف

و قافیه»، موسیقی درونی (انواع توازن‌های حاصل از ارتباطات لفظی) و موسیقی معنوی (انواع توازن‌های حاصل از تناسب معنایی) تقسیم می‌شود. انواع متفاوت موسیقی شعر؛ یعنی وزن، قافیه و ردیف و واژه‌ها و لفظ از جمله عناصری هستند که معنا، عاطفه و تخیل شاعر را به مخاطب منتقل می‌کنند و تنوع موسیقایی در این زمینه عامل مهمی در القای موضوع و احساسات شاعرانه به خواننده و شنونده است. شاعر با رعایت تناسب و پیوندی که میان موسیقی شعر با عناصر دیگر وجود دارد، تلاش می‌کند به هدف و غایت اصلی شعر که همانا بیان مفاهیم و محتوای درونی شعر است، نزدیک گردد؛ و در نهایت نتایج حاصل از این کتاب و بررسی موردی همه اشعار، به طور خلاصه علت‌های عمده فاصله گرفتن نوجوانان در دوره متوسطه دوم از جهان شعر است؛ و بالاترین تجلی موسیقایی براساس جداول: به لحاظ موسیقی بیرونی از آن اشعار حماسی، ملی، پایداری و انقلاب؛ به لحاظ موسیقی کناری از آن اشعار حافظ، مولوی و سیف فرغانی؛ به لحاظ موسیقی درونی از آن اشعار فردوسی و مولوی و به لحاظ موسیقی معنوی از آن اشعار حافظ و سیف فرغانی می‌باشد.

شیوه سازماندهی کتاب حاضر به صورت زیر می‌باشد.

فصل اول: کلیات

فصل دوم: موسیقی شعر

فصل سوم: تحقیقات مربوط به موسیقی شعر

فصل چهارم: کتاب فارسی (۱) پایه دهم

فصل پنجم: کتاب فارسی (۲) پایه یازدهم

فصل ششم: کتاب فارسی (۳) پایه دوازدهم

فصل هفتم: جمع‌بندی

در پایان، بر خود لازم می‌دانم که از همه عزیزان و بزرگوارانی که در مراحل گوناگون آماده سازی این کتاب من را یاری نموده‌اند، صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم.

آذر یزدانی

تابستان ۱۴۰۱

Poetry Music, Focusing on Persian Books for the Second Secondary Period

Azar Yazdani

موسیقی شعر، از ارکان مهم شعر محسوب می‌شود و مهم‌ترین نقش را در زیباسازی شعر ایفا می‌کند. موسیقی شعر مجموعه عواملی است که در کلام رخ می‌دهد تا در آن، آهنگ و توازن ایجاد شود. همین توازن و هماهنگی، در زیبایی سخن، انتقال پیام و نشان دادن احساسات و عواطف شاعر، نقشی اساسی بر عهده دارد. به عبارت دیگر موسیقی شعر به شاعر کمک می‌کند تا درونیات خود را به بهترین و شیواترین صورت به ظهور برساند؛ لذا این پژوهش به بررسی انواع موسیقی شعر با تمرکز بر کتاب‌های فارسی دوره متوسطه دوم پرداخته و پیوند بین علم موسیقی و شعر را از دیدگاه‌های مختلف بررسی می‌کند و هدف، تدوین مرجعی پژوهشی است که به بررسی موردی اشعار منتشرشده در کتاب‌های فارسی متوسطه دوم می‌پردازد و انواع موسیقی شعری و کاربردهای آن را به دبیران و دانش‌آموزان معرفی می‌کند. تشریح هدف مذکور، مشخص ساخت که موسیقی شعر در کنار انواع تقسیمات ادیبان فارسی‌زبان، به چهار دسته موسیقی بیرونی (جنبه عروضی شعر)، موسیقی کناری (آهنگ خاص همخوانی میان کلمات پایانی مصرع‌ها «ردیف و قافیه»)، موسیقی درونی (انواع توازن‌های حاصل از ارتباطات لفظی) و موسیقی معنوی (انواع توازن‌های حاصل از تناسب معنایی) تقسیم می‌شود. انواع متفاوت موسیقی شعر؛ یعنی وزن، قافیه و ردیف و واژه‌ها و لفظ از جمله عناصری هستند که معنا، عاطفه و تخیل شاعر را به مخاطب منتقل می‌کنند و تنوع موسیقایی در این زمینه عامل مهمی در القای موضوع و احساسات شاعرانه به خواننده و شنونده است.

